

The influence of international economic crisis to Romanian foreign direct investments¹

*Influența crizei economice internaționale asupra
investițiilor străine directe în România*

Sebastian Mădălin MUNTEANU, Ph. D. Student
The Bucharest Academy of Economic Studies, Romania
e-mail: sebastianmadalin@yahoo.com

Eugeniu TUDOR, Ph.D. Student
The Bucharest Academy of Economic Studies, Romania
e-mail: teugeniu2003@yahoo.com

Abstract

The article focuses on the role of direct foreign investments in modernizing the economies in transition, the impact of these investments in changing the specialization type and increasing the exportation potential, all within the context of the current financial crisis experienced at world level. Simultaneously, the article analyzes and explains the paradoxical situation according to which the direct foreign investments for the first two months of 2009 have been bigger than for the same period of 2008, despite the unfavorable financial context. Taking into consideration the current transformations in Romania, the foreign investments role is to be analyzed both from the perspective of doctrinarian and economic world developments and in relation with the internal economical, social and political reforms. The foreign investment conditions and effects are widely ramified, thus their analysis automatically leads to an approach of the entire economic development system, both at national and international level. We aim to analyze the two stages of direct foreign investments, the one in which the said investments positively contribute to the beneficiary country's balance of payment and the one in which the said investments are to be repatriated as dividends in the investor companies mother-countries.

Keywords: *direct foreign investments, financial crisis, current account deficit*

Rezumat

Obiectul articolului îl constituie rolul investițiilor străine directe în modernizarea economiilor în tranziție, impactul lor asupra schimbării tipului de specializare și sporirea potențialului de export toate acestea în contextual actualei crize financiare mondiale. Totodată este analizată și explicată situația paradoxală conform căreia investițiile străine directe din primele două luni ale anului 2009 au fost mai mari decât în perioada identică din anul 2008, în ciuda contextului financiar nefavorabil. ținând cont de transformările actuale din România, rolul investițiilor străine trebuie cercetat atât din perspectivă dezvoltărilor doctrinare și economice în lume, cât și legat de reformele economice, sociale

și politice interne. Condiționările și efectele investițiilor străine directe sunt atât de ramificate, încât analiza lor conduce automat la abordarea întregului sistem de dezvoltare economică, pe plan național și internațional. Trebuie analizate ambele etape ale investițiilor străine directe, atât cea în care acestea contribuie pozitiv la balanța de plăți a țării beneficiare cât și cea în care aceste investiții vor fi repatriate sub formă de dividende în țările mama ale companiilor investitoare.

Cuvinte-cheie: investiții străine directe, criză financiară, deficit de cont curent

JEL Classification: D92

Investițiile străine directe constituie “pachetul” cel mai complet de activități economice - operațiuni financiare, organizare industrială, transfer de tehnologie, management și pregătire a resurselor umane etc. - cu deschidere internațională, care au dominat și au influențat în ultimul timp structura economiei mondiale.

În condițiile globalizării, problema investițiilor străine directe (ISD), influența lor asupra modernizării economiilor în tranziție, conțină să se înscrie în categoria problemelor-cheie ale teoriei economice. “Investițiile reprezintă elementul decisiv al creșterii economice, al promovării factorilor intensivi, calitativi și de eficiență. Iată de ce, importanța investițiilor, rolul acestora în condițiile restructurării economiei sunt deosebit de actuale”.

Necesitatea atragerii și utilizarea eficientă a ISD țin de însăși esența procesului investițional, proces care asigură, în mare măsură, prosperitatea socială, politică și economică a fiecărei țări. Experiența mondială denotă că, în multe țări în curs de dezvoltare, saltul investițional în economie a început anume cu venirea capitalului străin. Cercetarea problemelor ISD este condiționată și de faptul că investițiile străine constituie una din căile de bază ale integrării economiilor naționale în economia mondială.

În prezent, efectele ISD asupra țărilor în tranziție sunt studiate insuficient. Particularitățile economiei în tranziție necesită nu doar un instrumentar propriu, adaptat la condițiile naționale, ci și cunoașterea obligatorie și aplicarea în practică a concepțiilor despre investițiile străine directe, elaborate de diferite școli ale gândirii economice contemporane. Astfel, analizând cazul României am observat că situația este cât se poate de nefavorabilă pentru următoare perioadă. Această, deoarece investițiile străine directe au fost văzute până acum aproape exclusiv doar ca înțrări cu contribuție pozitivă la balanța de plăți, reprezentând astfel o sursă de finanțare autonomă pentru deficitul de cont curent. În 2009 se va produce probabil ruptura. Din cauza recesiunii din principalele țări furnizoare de investiții directe în străinătate și în general a crizei financiare internaționale, cele mai multe analize de specialitate prevăd o scădere la jumătate față de anul 2008 a înțrărilor de investiții directe străine. Ar fi vorba de înțrări de maximum 4-5 miliarde euro. În schimb, în același context de criză, ieșirile sub formă de repatrieri de profituri din investițiile directe străine vor spori pentru a alimenta nevoia de lichiditate din țările mama ale companiilor investitoare. În perioadă 2005-2007, au existat înțrări sub formă de investiții directe străine de circa 21 miliarde euro, incluzând deci și excepția nerepetabilă a banilor obținuți pentru vânzarea BCR. În acest timp, au ieșit din țară sub forma de dividende repatriate, obținute

din investiții străine directe, peste 10,3 miliarde euro. În 2008 au intrat în țară aproape 9 miliarde de euro investiții directe străine. Nu sunt încă disponibile datele cu privire la ieșirile sub formă de dividende repatriate. Aproape nici nu este nevoie de a se ști o asemenea cifră pentru a estima ce se va întâmpla în 2009, ținând cont de prăbușirea la jumătate a intrărilor. Cu siguranță se va intra în fază a doua a investițiilor străine într-o țară! Experiența istorică arată aproape fără excepție, pe ansamblul țărilor lumii, că investițiile directe străine ajută balanța de plăți a țării-gazdă doar într-o primă fază (cea de început). După aceea, dintr-o a doua fază, impactul asupra balanței de plăți devine negativ, intrările de investiții noi nemaicompensând ieșirile sub formă de profituri repatriate. S-a dovedit că fază a doua începe în general după 10-12 ani de la declanșarea valului principal de investiții străine directe într-o economie. Dacă fază a doua începe mai devreme, explicația se află în profiturile nefiresc de mari realizate de investițiile străine directe în țară cu pricina. Acesta este scenariul mondial și nu vedem de ce ar fi altfel în România! Cel mai probabil, România va intra încă din 2009 în faza a doua a impactului investițiilor directe străine, adică la numai vreo șase ani de la debutul propriu-zis al investițiilor străine în România, care poate fi considerat anul 2003. Evident, explicația este aceeași cu cea probată istoric: ratele înalte de profit, nefirești, realizate de investițiile străine. Viteză extraordinară a ajungerii în faza a doua este determinată de structura investițiilor străine în România, care s-au aglomerat în sectoare de profit rapid și lejer (retail, bănci, imobiliar), iar acolo unde s-au implicat totuși în sectoare de forță (industrie sau energetică) au făcut-o preluând structuri deja existente (evitând pornirea în afaceri de la zero) sau în distribuții, și nu în producția de energie, deci acolo unde se pot obține profituri maxime cu investiții minime. Contribuția investițiilor străine directe constă în aceea că, prin desfășurarea unei activități într-o țară-recipient, ajută la ocuparea forței de muncă și la alimentarea bugetului. Marele lor avantaj este că suplimentează resursele investiționale într-o perioadă de slăbiciune a resurselor interne. Evident însă, acest avantaj se pierde odată ce contribuția investițiilor străine directe la balanța de plăți devine nulă sau negativă (faza a doua). Valorificarea maximă a investițiilor străine are loc – dacă are loc – până la intrarea lor în faza a doua, când resursele interne trebuie folosite pentru dezvoltarea infrastructurii publice și sociale. Dacă însă faza a doua intervine extrem de rapid, oricât ai fi fost de genial și eficient în valorificarea resurselor interne, nu există practic timp pentru a trage foloase de pe urma investițiilor directe străine ca aport la balanța de plăți.

Cadrul investițional din România a permis în ultimii ani, clasarea țării noastre pe locuri uneori de invidiat în statisticile în care se analizează fluxurile de investiții străine directe din Europa de Sud-Est. Cum era de așteptat, însă, criza economică a început să afecteze investițiile străine directe în România. Pentru primul trimestru al acestui an valoarea investițiilor cu capital străin a fost de 1456 de milioane de euro, reprezentând cel mai scăzut nivel din ultimii ani și în scădere cu 13,9% față de aceeași perioadă a anului trecut. În perioadă imediat următoare sunt așteptate să fie finalizate doar câteva investiții, și acelea anunțate în cursul anului trecut. Însă, dacă ne uităm la cifrele raportate de Agenția Română pentru Investiții Străine (ARIS) pentru ultimii trei ani, atunci putem vizualiza mult mai bine cum s-au prăbușit investițiile străine în România. Astfel, conform ARIS, valoarea investițiilor străine în primul trimestru din 2006 a fost de 1.965 de milioane de euro, în 2007 - de 1.890 de milioane de euro și în 2008 - de 1.588 de milioane de euro. Dar, dacă am avea în vedere că unele dintre investițiile care urmează să fie finalizate ori începute în acest trimestru au fost anunțate de investitori încă de anul trecut, atunci valoarea

investițiilor străine directe ar scădea cu cel puțin 500 de milioane de euro. Acest lucru fiind valabil, doar dacă privim lucrurile optimist și luăm în calcul numai primele trei cele mai mari negocieri mai vechi al căror rezultat s-a văzut în prima lună a anului 2009. Mă refer aici la Petrom, cu 200 de milioane de euro, la Ford, de asemenea cu 200 de milioane de euro și la P&G cu 100 de milioane de euro. Astfel se justifică și faptul că în luna ianuarie a acestui an, cifrele oficiale ale Băncii Naționale arată că investițiile străine directe au crescut cu 51 de procente față de aceeași perioadă a anului trecut. Astfel au fost investite 912 milioane de euro, sumă care a depășit cu 74% nivelul deficitului de cont curent. Anul trecut, când încă nu începuse criza, situația era mai slabă decât în prezent. Astfel că în ianuarie 2008, investițiile străine directe (ISD) au fost de 603 milioane euro, sumă care a acoperit doar 52,1% din deficitul de cont curent. În ianuarie 2009, deficitul de cont curent a scăzut cu 54,6% față de prima lună din 2008, la 525 milioane de euro, motivul principal fiind reducerea deficitului balanței comerciale cu 66,4%, la 385 milioane de euro. În acest fel, investițiile străine au reușit să acopere și chiar să depășească deficitul de cont curent. Din totalul de 912 milioane euro investite de nerezidenți în prima lună a anului, participațiile la capital au reprezentat 49,6%, creditele intra-grup (creditele dintre investitorul străin și firmă rezidentă) 36,2% și profitul reinvestit 14,2%, mai informează BNR. La finele lunii februarie, investițiile străine directe au fost de 1,37 miliarde euro, în creștere cu 38% față de nivelul înregistrat în perioadă corespunzătoare din 2008, de 995 milioane euro. Deficitul contului curent în trimestrul I 2009 a fost finanțat integral prin investiții directe ale nerezidenților în România (fața de 42,8 la sută în trimestrul I 2008), care au înregistrat 1.456 milioane euro (comparativ cu 1.691 milioane euro în trimestrul I 2008). În trimestrul I 2009, din cele 1.456 milioane euro, participațiile la capital au reprezentat 50,8 la sută, creditele intra-grup 39,9 la sută și profitul reinvestit 9,3 la sută. În ceea ce privește evoluția ISD pe anul 2009, ARIS estimează o valoare de 4,5 – 5 miliarde de euro, în condițiile în care investițiile străine la nivel mondial vor înregistra valori mai scăzute comparativ cu anii anteriori.

Una dintre tendințele consemnate în ultima perioadă este orientarea investitorilor în proiecte tip greenfield către zonele din sud-estul țării, în județe precum Prahova, Buzău, Gorj, Călărași, Giurgiu și zona Dobrogei, după ce în ultimii ani erau preferate zona de vest și Capitală.

Ca orice țară democratică și cu economie de piață, în perioada antebelică România a fost deschisă investițiilor străine la nivelul standardelor internaționale. Marile întreprinderi multinaționale erau prezente și în România, mai ales în sectoarele petrolier, siderurgic, construcții de mașini. România se apropie astfel de un cadru juridic și instituțional normal, descentralizând și simplificând multe norme de constituire și funcționare a societăților comerciale, inclusiv al celor cu capital străin, parțial sau integral.

Fără a minimiza rolul politicii în configurarea fluxurilor de investiții străine directe, apreciem că această își confirmă virtuțile mai ales ca și instrument de blocare a mișcărilor de capital. Capacitatea să de a induce fluxuri investiționale se explică prin cadrul permisiv pe care îl creează, reducând obstacolele; efectul asupra investițiilor străine directe este însă puțin resimțit dacă factorul politic nu este completat de determinanți economici cum sunt dimensiunea pieței, creșterea economică, competențe, infrastructură. Nici chiar coordonarea politicii naționale cu cea din regiune sau globală, nu transformă politică într-un factor care să prevaleze asupra determinanților economici în explicarea fluxurilor de ISD.

Performanțele înregistrate de România în atragerea unui flux important de investiții străine directe de-a lungul perioadei de tranziție (cu excepția anilor în care au fost

privatizați anumiți coloși) se datorează în primul rând condițiilor specifice cu care s-a confruntat această țară, condiții specifice care s-au tradus în cazul României prin fragilitate instituțională care a condus la adâncirea incertitudinii din mediul economic, dar mai ales prin nivelul înalt de corupție, care a aruncat o adevărată pată neagră asupra procesului de tranziție în România.

Accentul trebuie pe calitate în ceea ce privește ISD-urile, din moment ce s-a demonstrat că în funcție de calitate, acestea conduce la generarea unor externalități mai importante. Este așadar necesară atragerea de investiții străine directe în sectoarele în care s-a constatat că externalitățile generate sunt mai importante cum este cazul sectoarelor intensive în tehnologie. Concomitent, trebuie încurajată dezvoltarea și restructurarea întreprinderilor autohtone, deoarece numai firmele care dispun de o capacitate de asimilare pot beneficia de pe urmă acestor externalități.

În același timp trebuie să se caute o stabilizare a fluxului de investiții străine directe, evoluția să de până acum fiind mai degrabă haotică, fapt ce a făcut ca performanțe relativ modeste din anumiți ani să poată fi acoperite printr-o privatizare spectaculoasă. În momentul în care însă nu vor mai fi active de privatizat se riscă o scădere dramatică a atractivității și a fluxului de ISD, cum s-a întâmplat în alte state în care procesul de privatizare este aproape încheiat.

Atragerea investitorilor străini trebuie fie una din priorități cu atât mai mult cu cât aceștia pot juca un rol în restructurarea economiei. Restructurarea trebuie să aibă loc atât la nivel microeconomic, cel al întreprinderilor, cât și la nivel macroeconomic. ISD au un rol important atât în restructurarea la nivel microeconomic, influența lor mergând spre ameliorarea performanțelor întreprinderilor cu investiție străină directă, dar și la restructurarea la nivel macroeconomic, indirect prin impactul pe care au asupra investițiilor, și, în special, asupra celor de tip informal, cât și direct prin impactul compoziției PIB-ului sau asupra schimbării specializării României în comerțul internațional. Prin restructurare, atât instituțiile cât și întreprinderile trebuie să adopte noi practici și noi obiective. Restructurarea la nivel microeconomic și cea la nivel macroeconomic sunt două procese aparent diferite, dar în fapt restrâns înlănțuite.

Fluxul de investiții străine directe poate juca un rol important atât în restructurarea întreprinderilor, cât și în cel al instituțiilor. La nivel de instituții intrarea în economii a unor investitori străini poate juca un rol important în redefinirea instituțiilor de tip informal. Fluxul de ISD are un rol important și în schimbarea specializării economiei românești pe scenă internațională, fapt demonstrat de evoluția exporturilor României. Mai mult, investiția străină directă poate fii asociată cu dezvoltarea schimburilor intra-ramură cu UE, fapt care are un impact benefic asupra procesului de convergență economică. Într-adevăr în ultimii ani s-a constatat o ameliorare a indicatorilor macroeconomici : o evoluție pozitivă a PIB-ului, o creștere a exporturilor și a investițiilor străine directe, fapt ce ar putea duce la concluzia că România se află pe calea cea bună. Pentru că procesul de transformare sistematică să fie cu adevărat un succes el trebuie să cuprindă toate regiunile și să nu rămână concentrat doar în anumite regiuni, în timp ce restul regiunilor rămân cu totul în afară atât a acestui proces, cât și a dezvoltării economice. Pe parcursul unui deceniu și jumătate de tranziție, prăpastia dintre regiuni nu a făcut însă decât să se adâncească, astfel încât în România la oră actuală există mai multe niveluri de dezvoltare.

Bibliografie

- Andrei, D.(Iunie 2004). „Barometrul investițiilor străine directe”. *Economistul*, 14 (1638), p. 8
- Catană, S.L., & Gabudean, R.(2007), „Analiza evoluției legislației naționale în domeniul investițiilor străine directe”. *Finanțe Publice și Contabilitate*, 18(3), 35-42.
- Cicea, C. (2009) *Direct investment analysis, starting point to attract new investors in economy. A macrosystemic approach*, Proceedings of the 11th IBIMA conference, Cairo, Egypt, January 2009, ISBN: 978-0-9821489-0-7
- Dinu, M.G., & Rujan, O. (2004). *Fluxurile de investiții străine directe și procesele de tranziție din Europa Centrală și de Est*, București, Editura A.S.E.
- Iacovoiu, V., & Angelescu, C. (2007). *Investițiile străine directe în România*, București. Editura A.S.E.
- Serbu, S.G. (2007). *Investițiile directe Determinanți, efecte și politici de promovare*. București. Casa cărții de știință
- <http://www.bloombiz.ro/finante/investitiile-straine-ruptura-inevitabila-din-2009>
- <http://www.arisinvest.ro/>
- <http://www.bnro.ro/>

¹ Acest articol a fost elaborat ca parte a proiectului “Doctorat și doctoranzi în triunghiul educație-cercetare-inovare (DOC-ECI)”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și coordonat de Academia de Studii Economice din București.